

Prohlášení, které se již nekonalo...

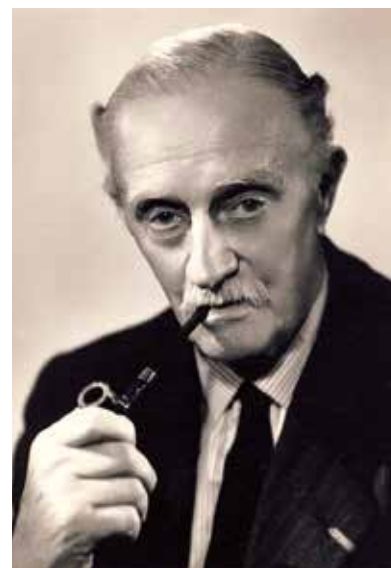
K osudům protagonistů deklarací české šlechty po roce 1945

ZDENĚK HAZDRA

Ráno 18. července 1945 se František Kinský odebral do pražské Husovy ulice za svým příbuzným Zdenkem Radslavem Kinským, aby se následně vydali k prezidentovi Edvardu Benešovi. Zdenko Radslav Kinský s ním udržoval kontakty už koncem třicátých let, v časech stupňující se agrese nacistického Německa vůči československému státu. Nyní své styky s nejvyšším představitelem osvobozené republiky obnovil.

Cestou na Pražský hrad se oba Kinští ve svých vzpomínkách nejspíš vraceli k událostem starým takřka sedm let. Když začátkem srpna 1938 přicestovala do Československa mise vedená lordem Walterem Runcimanem, aby se pokusila v duchu politiky appeasementu zprostředkovat dosažení mírového řešení sudetské krize, obrátili se zástupci Hradu i vlády právě na výše jmenovaného Zdenka Radslava Kinského, který byl znám svými vlasteneckými postoji. V prostředí šlechty nebylo takovéto smýšlení vůbec samozřejmé. Většina někdejší aristokracie se s Československou republikou neztotožnila z politických, ideových, ale i hospodářských důvodů. Zvláště výbušným bodem ve vztazích republiky a reprezentantů urozeného stavu se stala pozemková reforma. Ta výrazně zredukovala půdu v držení velkostatkářů, což se týkalo především šlechty.

Ve třicátých letech se převážná část šlechtických rodů usazených v českých zemích (odhaduje se, že to bylo okolo sedmdesáti procent) hlásila k němectví, přičemž řada jejich příslušníků podporovala Sudetoněmeckou stranu a snahy o rozbití Československa. Neaktivnější v tomto směru byli Ulrich Kinský, Max

Hrabata Zdenko Radslav Kinský z Chlumce nad Cidlinou (vlevo) a František Kinský z Kostelce nad Orlicí patřili v letech 1938 a 1939 k předním protagonistům deklarací české šlechty. Po skončení druhé světové války obnovili své kontakty s prezidentem Benešem. Zamýšleli připravit další prohlášení šlechty, ale k tomu už nedošlo...

Foto: archiv Tamary Kinské, archiv Františka Kinského

Egon Hohenlohe-Langenburg či Karl Khuen-Belasi. Využívali rovněž rozsáhlých kontaktů v prostředí britské aristokracie, která – na rozdíl od té české – stále disponovala značným společenským a politickým vlivem.

Aristokraté tradičně upřednostňovali vlastenectví založené na zemském či dynastickém principu. Avšak habsburská monarchie byla minulostí. O další směřování středoevropského prostoru spolu

Manželé Runcimanovi (uprostřed ve světlém) na návštěvě u Zdenka Radslava Kinského (vpravo) na zámku ve Žďáru nad Sázavou (srpen 1938)

Foto: SOA Zámorsk

S lordem Runcimanem jednal také prezident Edvard Beneš

Foto: archiv Jaroslava Čvančary

sváděly souboj ideologie založené na liberálně demokratických principech s těmi prosazujícími různé formy autoritářského, popřípadě rovnou totalitárního vládnutí potlačujícího základní občanská práva a svobody jedince. Společným rysem různých znesvářených proudů ve druhé a zejména třetí dekádě minulého století byl silící nacionalismus, který se nakonec nevyhnul ani aristokratickým kruhům.¹

Vedle šlechty identifikující se s němečtvím se v českém prostředí zformoval tábor loajálních, pročesky orientovaných aristokratů, kteří vstoupili do veřejného života v časech nacistického ohrožení československého státu. Této skutečnosti se pokusily politické špičky využít ve snaze co nejvíce „vyvážit“ působení německé šlechty na členy Runcimanovy mise.²

Proto s nimi Zdenko Radslav Kinský navázal kontakt a delegaci lorda Runcimana pozval na víkendy na své zámky v Chlumci nad Cidlinou a Žďáru nad Sázavou. Společně s nevlastními syny Karlem a Františkem Schwarzenbergovými, Leopoldem Sternbergem a dalšími stejně smýšlejícími nositeli urozených jmen seznámil britské diplomaty s českým pohledem na sudetoněmecký problém, který se rozrostl do mezinárodního rozměru, a prosazoval nedělitelnost historických hranic českých zemí. Z Kinského iniciativy se následně zformovala skupina šlechticů, kteří veřejně vyjádřili odhodlání bránit územní integritu státu. Učinili tak

1 K nacionalizaci šlechty srov. GLASSHEIM, Eagle: *Urození nacionalisté. Česká šlechta a národnostní otázka v 1. pol. 20. století*. Garamond, Praha 2012.

2 Srov. HAZDRA, Zdeněk: *Nástup nacismu jako revoluční změna pro českou zemskou šlechtu. Postoje a osudy českému národu loajální aristokracie*. In: VAŠEK, Richard - KLEČACKÝ, Martin (eds.): *Česká politická pravice v letech 1938–1945*. Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Praha 2016, s. 190–225.

Zástupci šlechtických rodů, které v lednu 1939 přijal prezident Emil Hácha na Pražském hradě. Na snímku zleva František hrabě Kinský, Jan Adolf kníže Lobkowitz, Jan Nepomuk hrabě Pálffy, Karel Jiří hrabě Belcredi, Jiří Douglas hrabě Sternberg, Hugo hrabě Strachwitz, Karel baron Parish, Rudolf Theobald hrabě Czernin, Leopold hrabě Sternberg, Jindřich hrabě Dobrzenský, Karel VI. kníže Schwarzenberg, Zdenko Radslav hrabě Kinský a prezident Emil Hácha. Foto: ČTK

prostřednictvím prohlášení, jehož znění sepsal Karel VI. Schwarzenberg. S deklarací se 17. září 1938 dostavilo na Pražský hrad celkem dvanáct aristokratů, aby ji osobně předali prezidentovi Edvardu Benešovi. Kromě Zdenka Radslava Kinského a Karla Schwarzenberga se jednalo o Jana Adolfa Lobkowicze, Zdeňka Kolowrata-Krakowského-Libštejnského, Rudolfa Theobalda Czernina, Leopolda Sternberga, Weikharda Collaredo-Mannsfelda, Františka Jindřicha Dobrzenského,

Hugo Strachwitze, Karla Belcrediho, Karla Parishe a Františka Kinského, který ji jménem přítomných přečetl. Konal tak nejen proto, že byl z nich nejstarší, ale současně se chtěl jasně vymezit vůči postojům svého příbuzného Ulricha (Oldřicha) Kinského, sympatizujícího s nacistickým režimem.³

Tento projev sounáležitosti samozřejmě nemohl zabránit „mnichovské“ likvidaci prvorepublikového Československa. Názorně však ukázal, jakým vývojem šlechta v mezi-

válečném období prošla. Přibližně jedna třetina rodů se hlásila jak k českým zemím, tak k národu. Plně to dokreslují další proklamace, za nimiž oba Kinští stáli. Ještě v údobí tzv. druhé republiky, 24. ledna 1939, přijal prezident Emil Hácha obdobnou delegaci tvořenou dvanácti zástupci české šlechty, která prostřednictvím svého „stařešiny“ Františka Kinského vyslovila *vůli plnit všechny své povinnosti*. Kinský jménem všech zúčastněných Háchu ubezpečil, že tak činí osobně i kvůli němu, neboť *víme*

3 Srov. HAZDRA, Zdeněk: Mnichovské dny jako milník ve vztahu šlechty a novodobé české společnosti. In: HAZDRA, Zdeněk - VLČEK, Lukáš (eds.): *Mnichov 1938 a česká společnost. Sborník z mezinárodního sympozia k 70. výročí mnichovské dohody*. ÚSTR, Praha 2008, s. 37-51; TÝŽ: Ve znamení tří deklarací. Česká šlechta v době ohrožení československého státu. *Dějiny a současnost*, 2009, roč. 31, č. 1, s. 26-29.

Autorem prohlášení české šlechty ze září 1938 byl historik a heraldik Karel VI. kníže Schwarzenberg

Foto: Schwarzenberg'sche Archive Murau

dobře, za jakých okolností jste svolil ujmouti se řízení našeho státu, a cítíme, že jestli něco Vás může posilovatí při této práci, tedy mimo víru v Božskou Prozřetelnost, je to důvěra všeho národa. Projev uzavřel slovy: Nemůžeme se zřítci naděje, že naši vlasti jsou souzeny lepší dny, ale nechť stane se cokoli, přidržíme se věrnosti, kterou jsme zavázání vlasti svých předků. Hácha tento akt české šlechty ocenil a vyzdvihl její dějinný význam pro národ, když konstatoval: Staré rody, které vzešly z našeho národa a zůstaly mu věrny, byly a jsou živým důkazem, že náš národ již před staletími dosáhl vysokého stupně civilizace.⁴

Vstup šlechty coby sociální skupiny do společenského dění doznal vrcholu v září 1939. V situaci, kdy nacisté pohlíželi na aristokracii českých zemí jako na německou, respektive vyvíjeli na mnohé její představitele tlak, aby se přihlásili k německé národnosti, dalo více než osm desítek šlechticů pocházejících z 33 rodů v dopise Františka Schwarzenberga státnímu prezidentu Emilu Háchovi jasně najevo svůj příklon k českému národu. Cítili se být jeho součástí a byli odhodláni nést jeho úděl.⁵

Národnostní prohlášení české šlechty se dostalo na plénum vedení Národního souručenství, jediné povolené politické organizace snažící se sjednotit národ. Výbor je přijal s všeobecným souhlasem a předsedající náměstek Josef Nebeský zhodnotil tento krok české šlechty slovy, že *nedorozumění mezi národem a jeho šlechtou vzniklá v minulosti jsou tím odstraněna.*⁶ Nicméně toto tvrzení bylo pravdivé jen částečně. Šlechtici se sice v prvních protektorátních letech začali ve veřejném životě objevovat častěji než v době první republiky – ve vedení Národního souručenství zasedli hrabě Hugo Strachwitz, hrabě Karel Belcredi a také František princ Schwarzenberg –, ale již v průběhu roku 1940 jejich aktivita slábla spolu s přicházejícími postihy, které na ně doléhaly v podobě konfiskací statků (například v exilu působícího Maxe Lobkowicze, Adolfa Schwarzenberga a dalších) či v souvislosti s nátlakem na přijetí německé národnosti. František Schwarzenberg byl pak dokonce ze své funkce v Národním souručenství sesazen.

Do protektorátního politického života se zapojil též Mikuláš hrabě z Bubna a Litic.⁷ Po útěku Ladislava Karla Feierabenda do britského exilu se v únoru 1940 ujal řízení ministerstva zemědělství (do ledna 1942). Oficiální protektorátní reprezentaci takto posilovali jedinci, o nichž se lidé soustředění okolo ministerského předsedy Aloise Eliáše domnívali, že *už svými jmény symbolizují historické tradice českého státu a [...] nebudou při jednáních s nacistickými představiteli trpět komplexy méněcennosti.*⁸ Šlechta se ovšem neomezovala jen na veřejné, viditelné aktivity, byť i ty v nejednom případě zakrývaly práci v podzemí. Některé osobnosti z jejich řad sehra-

František Schwarzenberg jako aktivní účastník Pražského povstání

Foto: Schwarzenberg'sche Archive Murau

4 Archiv Kanceláře prezidenta republiky (dále jen AKPR), f. D – důležité, Šlechta, k. 6, sign. D 3038/40, prohlášení české šlechty z 24. 1. 1939 (dále jen Česká šlechta – memoranda).

5 Tamtéž, prohlášení české šlechty ze září 1939. Jednalo se o zástupce těchto rodů: Baillet-Latour, Battaglia, Belcredi, Bubna z Litic, Colloredo-Mannsfeld, Czernin, Dacziczky z Hesslowa, Dlauhoweský, Dobrzenský, Bořek-Dohalský, Hildprandt, Hrubý z Gelenj, Kinský, Kálnoky, Kerssenbrock, Kolowrat-Krakowský-Libštejnský, Lobkowicz, Mensdorff-Pouilly, Mladota, Nádherný, Paar, Parish, Pálffy, Podstatzky-Lichtenstein, Rieger, Schönborn, Schwarzenberg, Sternberg, Schlik, Serényi, Strachwitz, Thun-Hohenstein a Wratislav.

6 AKPR, Česká šlechta – memoranda, Praha, 14. 9. 1939 (záznam).

7 Srov. JELÍNKOVÁ, Dita: Mikuláš Bubna z Litic a jeho role v protektorátní politice. In: KUDRNA, Ladislav (ed.): *Válečný rok 1941 v československém domácím a zahraničním odboji. Sborník k mezinárodní konferenci.* ÚSTR, Praha 2012, s. 71–89.

8 Srov. MASARIK, Hubert: *V proměnách Evropy.* Paseka, Praha – Litomyšl 2002, s. 314.

**KURATORIUM FÜR JUGENDERZIEHUNG IN BÖHMEN UND MÄHREN
KURATORIUM PRO VÝCHOVU MLÁDEŽE V ČECHÁCH A NA MORAVĚ**

Datum: 22. XII. 1944
**Personalfragebogen
Personální dotazník**

120792

Bismarcknummer 120792	Ordnungsnr. 61	Zustimmung des SS [Signature]	Vorname [Signature]
--------------------------	-------------------	----------------------------------	------------------------

Nachstehend gestellte Fragen sind vollständig und wahrheitsgemäß zu beantworten; der angelegte Fragebogen ist ein die Dienststelle des zuständigen Bezirksbeauftragten einschickendes. Veränderungen aller Art sind sofort schriftlich zu melden.

Vergleichen Sie bitte die Angaben mit den Daten der Personaldatenkarte der Reichswehr. Die Angaben sind in der Personaldatenkarte der Reichswehr zu verifizieren. Zentrale Daten sind in der Personaldatenkarte zu verifizieren.

**Personangaben des Interessierten:
Personální údaje zájemce:**

Vorn- und Zuname (sofern der Teilnehmer nicht ein Mitglied ist)	K i n s k ý Gerd Friedrich Carl
Geburtsdatum und Geburtsort (Datum und Stadt)	3. III. 1911 Adlerkosteletz Kostelec n./Orl.
Wohnort (Straße, Nr., Postamt, Ort, Kreis, Bezirk)	Adlerkosteletz Kostelec n./Orl.
Parteiliche Partei (partijní strana)	Heinrichs A. d. T. R. Rychnov n./Orl.
Stand und berufliche Verbindung (státní a občanská služba)	Verwaltungsreferent beim Kuratorium f. J. u. B. Sprav. referent Kuratoria
Staatsangehörigkeit u. Zugehörigkeit (státní a občanská příslušnost)	Protectorat III Adlerkosteletz Kostelec n./Orl.
Religion (auch Katholik) (občanská či náboženská příslušnost)	röm.-katholisch f. röm.-katholisch
Fachstudium (obor)	Verwaltungswissenschaften
Tag der Einschreibung (bei wehrfähigen Männern) (den)	14. 9. 1937

**Personangaben des Ehemannes (der Ehefrau):
Personální údaje manžela (manželky):**

Vorn- und Zuname (Ehemann) (státní jméno a příjmení (žena))	Gunilla geb. Gräfin von Krabitz de Tuartalde
Geburtsdatum und Geburtsort (Datum und Stadt)	10. 5. 1914
Stand und berufliche Verbindung (státní a občanská služba)	Protectorat III Adlerkosteletz Kostelec n./Orl.
Staatsangehörigkeit u. Zugehörigkeit (státní a občanská příslušnost)	röm.-katholisch f. röm.-katholisch

ly i důležitou roli v protinacistickém odboji. Na druhou stranu mnozí svým veřejným působením a předstíranou loajalitou – a to se samozřejmě netýkalo pouze šlechty – riskovali pozdější nepochopení.

Jako příklad můžeme uvést hraběte – ostatně od podzimu 1939 se opět mohly užívat šlechtické tituly – Bedřicha Kinského, syna výše jmenovaného mluvčího šlechtické delegace Františka Kinského. Protože od března do prosince 1944 působil jako správní referent v Kuratoriu pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, nesměl na základě výnosu ministerstva vnitra po tři roky zastávat žádnou funkci ve veřejném životě. Okresní národní výbor v Rychnově nad Kněžnou jej tak v intencích ministerského rozhodnutí v prosinci 1945 zbavil předsednictví šermířského odboru a místopředsednictví hokejového odboru SK Kostelec nad Orlicí. Tentýž měsíc ale Kinský obdržel od ministerstva vnitra potvrzení, že se po dobu činnosti v Kuratoriu *choval jako dobrý Čech a není o něm známo, že by se dopustil [...] trestných činů proti národu a státu československému*.⁹ Vzápětí Bedřich Kinský požadoval zrušení výnosu zmrazujícího jeho veřejné aktivity. Zdůraznil přitom, že do Kuratoria nevstoupil dobrovolně. Poté, co nacisté uvalili vnučenou správu na majetek jeho otce (za účast na deklaracích české šlechty v letech 1938 a 1939), přišel o místo ředitele velkostatku. Vystřídal několik zaměstnání, až byl přidělen rychnovskému Kuratoriu, kde se věnoval účetní agendě. Vstup do Kuratoria koordinoval s odbojovou skupinou CH, která vznikla na troskách Obrany národa v oblasti Rychnova nad Kněžnou. Kontakt udržoval s pplk. Adolfem Líbalem, velitelem praporu s krycím názvem DE. Ten v rámci skupiny CH operoval v úseku Kostelec nad Orlicí.

MINISTERSTVO VNITRA

Č. 5/1-17367/55. Koncept V PRAZE dne 7. prosince 1945.

Osvědčení č. 297.

Ministerstvo vnitra potvrzuje, že

Právnický
Bedřich K. K i n s k ý

byl v době německé okupace od 1. III. 1944 do 31. XII. 1944 zaměstnán v býv. Kuratoriu pro výchovu mládeže jako

správní referent

Ministerstvo vnitra potvrzuje, že jmenovaný se po dobu své činnosti v býv. Kuratoriu pro výchovu mládeže choval jako dobrý Čech a není o něm známo, že by se dopustil jako člen býv. Kuratoria trestných činů proti národu a státu československému.

In Ministra:

[Signature]

Po skončení nacistické okupace musel Bedřich Kinský zdůvodnit své členství v Kuratoriu pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. Jeho žádost o vydání osvědčení o národní spolehlivosti byla nakonec posouzena kladně.

Foto: ABS

9 Srov. ABS, f. Kuratorium pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě (59), sign. 59-57-37, Osvědčení ministerstva vnitra č. 297 ze 7. prosince 1945.

Kinský pro odbojovou organizaci opatroval zprávy z prostředí Kuratoria až do konce roku 1944, kdy z něho odešel a z příkazu pplk. Líbala přestoupil jako dělník do řetězárny Báňské a hutní společnosti ve Vamberku, odkud opět dodával zprávy odbojářům. Na základě objasnění okolností jeho působení v Kuratoriu, jedné z nejznámějších a neblaze proslulých kolaborantských organizací, bylo šetření proti jeho osobě zastaveno.¹⁰

Po válce

Hrabě Zdenko Radslav Kinský si v sobě nesl prožitek šesti let strávených v nacisty okupovaném protektorátu. Vnímal, jak se toto období vepsalo do života společnosti a jak ji poznamenalo. Samozřejmě přemýšlel o budoucnosti – národa i šlechty. Patrně si uvědomoval, že se ve změněných sociálních a politických podmínkách může otázka postavení šlechty opět otevřít. Zřejmě i z toho důvodu se chtěl co nejdříve setkat s prezidentem Benešem. Podařilo se mu to hned několik dní po Benešově návratu do osvobozené republiky. Schůzka se konala ještě v květnu 1945.¹¹ Trvala asi půl hodiny a oba muži se během rozhovoru dotkli možnosti oficiálního přijetí zástupců české šlechty

na Hradě. O svém setkání s prezidentem Kinský ihned telefonicky zpravil Jana Lobkowicze, který ho navštívil v domě v pražské Husově ulici, aby vše osobně prodiskutovali. Následně Kinský během krátké doby o návštěvě u prezidenta informoval téměř všechny účastníky deklarace ze září 1938 (až na Huga Strachwitze, který pobýval ve Zdounkách na Kroměřížsku). Prezident Beneš Kinského také požádal, aby *ohledně návštěvy zástupců starých českých rodů zůstal ve styku s vládou* a aby se v červenci zase k němu dostavil.¹²

A tak se 18. července 1945 Zdenko Radslav Kinský – tentokrát za doprovodu Františka Kinského – opět vydal na Pražský hrad, přičemž úvahy obou hrabat se ubíraly směrem k dalšímu prohlášení české šlechty, které by navázalo na deklaraci z konce třicátých let.¹³ V červeném salonu je očekával tajemník dr. Eduard Táborský. Nejprve prezident přijal pouze Zdenka R. Kinského, posléze byl přizván i František Kinský. Podle dochovaného záznamu, pořázeného Zdenkem Radslavem Kinským pravděpodobně bezprostředně po audienci, zahájil prezident setkání těmito slovy: *Ne vím, potěším-li vás mojí zprávou, ale myslím, že jest lepší, abych vás otevřeně informoval, pokud sám vím, co bude. Můj dekret z 19. května se nevztahu-*

*je na vás, jelikož měl účel potrestati Němce a zrádce.*¹⁴ *S Beranovým případem jsem nebyl docela srozuměn a myslím, že jsme měli čekat, ale jako ministerský předseda měl mimořádné postavení, a tudíž byl to mimořádný případ. Každá revoluce žádá svoje oběti, já se však vynasnažím, aby to, co se stát musí, stalo se pokud možno právnickým a slušným způsobem.* Ani z dalších prezidentových slov necítili přítomní mnoho jistoty, spíše opatrné odhadování, příznačné pro čas po bouři: *Důvěrně vám však chci sdělit, že jsem prohlásil vládě, že počínaje 1. zářím další dekrety již podepisovati nechci, jelikož to není demokratické. Žádám parlament aspoň provisorní. Co bude potom, nemohu říci, ale mohu vám sdělit, že mně dosud nebylo nic předloženo, co by mělo mířit proti vám jako věrným českým občanům.*

Z reakce Zdenka Radslava Kinského je zřejmé, že si byl plně vědom toho, jaké společenské síly se daly do pohybu. Současně věřil, že ta část šlechty, která byla za okupace perzekvována kvůli přihlášení se k českému národu, zůstane radikálních zásahů do majetkových poměrů v zemi uchráněna. Kinský Benešovi odpověděl: *Jest to konečně docela logické, když máme u nás asi 3 mil. hektarů k vyplastnění a odgermanizování – což jest obrovský úkol – že nebude nikdo*

10 K případu Bedřicha Kinského srov. tamtéž, f. Zemský odbor bezpečnosti II (315), sign. 315-133-88; tamtéž, f. Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem MV (Z), sign. Z-6-359.

11 Zdenko Radslav Kinský o svých setkáních s prezidentem Benešem na konci třicátých let a bezprostředně po skončení druhé světové války vyhotovil písemný záznam, který publikoval SKOPAL, Michael: *Vzpomínky Zdenka Radslava Kinského na deklaraci české šlechty v září 1938 a jednání s prezidentem Benešem v květnu a červenci 1945*. In: *Sborník prací východočeských archivů*, č. 14. Státní oblastní archiv v Zámruku, Zámruks 2010, s. 137–151. Zde se jako termín schůzky uvádí 22. květen 1945; téměř o třicet let později vydal Kinský memoáry, v nichž datuje schůzku s Benešem o dva dny dříve – již 20. května 1945. Srov. KINSKÝ, Zdenko Radslav: *Zu Pferd und zu Fuss. 70 Jahre aus den Erinnerungen*. Wien – Rom 1974, s. 157. Oproti tomu v knize audiencí uložené v Archivu Kanceláře prezidenta republiky se o Kinského květnové návštěvě u Edvarda Beneše záznam nenachází.

12 Srov. SKOPAL, Michael: *Vzpomínky Zdenka Radslava Kinského na deklaraci české šlechty v září 1938 a jednání s prezidentem Benešem v květnu a červenci 1945*, s. 148.

13 Záznam Kanceláře prezidenta republiky z 10. července 1945 hovoří o tom, že se toho dne dostavil hrabě Zdenko Radslav Kinský *vzhledem k přání pana prezidenta, aby po době 1 až 2 měsíců se přihlásil u p. vysl. Smutného*. Dle všeho tak Kinský navázal na své květnové setkání s Edvardem Benešem. Další návštěva u prezidenta byla dohodnuta na středu 18. července 1945 v 10:30 hod. Záznam končí větou: *Hrabě Kinský má v úmyslu informovat pana prezidenta o projevu oddanosti zástupců české šlechty*. Srov. AKPR, f. KPR, inv. č. 1505/G, k. 260, spis Zdenka Radslava Kinského.

14 Dekret prezidenta republiky č. 5/1945 Sb. ze dne 19. května 1945, o neplatnosti některých majetkově-právních jednání z doby nesvobody a o národní správě majetkových hodnot Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů a některých organizací a ústavů.

chtít začít právě s námi, kteří jsme za německé okupace tolik trpěli právě pro to naše češství a že jsme tím dali velmi důležitý příklad všem nerozhodným. Rukou ukázal na Františka Kinského a dodal: *Zde sedí jeden z nás, který byl v koncentračním táboře, poněvadž ho Němci považovali za jednoho z hlavních protinacistů. O mně zase tvrdili, že jsem deklarantem č. 1.*¹⁵

Za češství se během nacistické okupace skutečně pykalo – například v podobě vnucené správy. Tu nechal zastupující říšský protektor Reinhard Heydrich uvalit na majetky hlavních představitelů české šlechty, kteří v září 1938 přišli na Pražský hrad, aby před prezidentem Benešem deklarovali odhodlání hájit nedělitelnost historických hranic českých zemí. Zabavenou půdu zamýšlel využít pro účely německé kolonizace.¹⁶ Avšak v nejednom případě nezůstalo jen u majetkových postihů. Františka Kinského v listopadu 1943 zatkl Gestapo a o čtyři měsíce později, v březnu 1944, ho německý zvláštní soud (Sondergericht) odsoudil ke dvěma rokům a devíti měsícům odnětí svobody. Společně s ním na lavici obžalovaných usedli i Rudolf Theobald Czernin z Dymokur a anglický státní příslušník Karel Viktor princ Rohan. Všechny tři soud uznal vinnými z úmyslného poslechu cizího, zvláště anglického rozhlasového vysílání, přičemž Kinský a Czernin měli vysílané zprávy ještě dále rozšiřovat.¹⁷

Czernin si vyslechl rozsudek s trestem ve výši tří let a devíti měsíců, Rohana soud poslal do vězení na dva roky a tři měsíce. Hněvu okupační moci neunikl ani bratr Rudolfa Czernina Humprecht, který se stal obětí

udání, resp. připravené provokace. Nacisté ho v červnu 1942 zatkl a odsoudili pro nedovolené vlastnění zbraně k trestu smrti, který byl nakonec změněn na doživotí. Trest si odpykával ve věznicí v Brandenburgu an der Havel. Odtud byl v polovině září 1944 z důvodu vážného zdravotního stavu (onemocněl tuberkulózou) převezen do sanatoria v Pleši u Prahy, kde po několika dnech v pouhých pětatřiceti letech zemřel.¹⁸

Poté, co se prezident seznámil s podrobnostmi o věznění Františka Kinského, zajímal se o další oběti z řad šlechty. Kromě osudů výše zmíněných Czerninů přišla řeč i na bratry Dohalské. Ti patřili k nemnoha šlechticům, kteří uvítali vznik Československé republiky a ztotožnili se s jejím liberálně demokratickým éterem. Jejich vztah k Edvardu Benešovi i k jeho předchůdci T. G. Masarykovi provázela úcta. Nejstarší František Bořek-Dohalský (1887–1951) strávil téměř dvacet let v prvorepublikové diplomacii, jejíž ústřední postavou byl právě Beneš. Po roce 1945 se do služeb ministerstva zahraničí – na přání šéfa „zamini“ a svého přítele Jana Masaryka – vrátil v pozici vyslanec v Rakousku. Předcházely tomu tři roky strávené v koncentračním táboře v Dachau. Za války přišel o oba sourozence. Zdeněk Bořek-Dohalský (1900–1945), novinář *Lidových novin* a významný aktér protinacistické rezistence, coby Benešův důvěrník, činný pod krycím jménem „Halík“ či „Bedrník“, pomáhal utvářet spojení mezi domácími a zahraničními odbojem. Nacisté jeho aktivity odhalili, zatkl ho a po více než třech letech žalářování v únoru 1945 v terezín-

ské Malé pevnosti popravili. Druhý z bratrů, Antonín Bořek-Dohalský (1889–1942), byl kancléřem Arcibiskupství pražského, podporovatelem zvolení Edvarda Beneše prezidentem a po smrti kardinála Kašpara vážným kandidátem na pozici arcibiskupa. Nakonec se stal obětí nacistického teroru, který následoval po atentátu na Reinharda Heydricha. V září 1942 zahynul v Osvětimi.

Dohalští jsou jen malým příkladem tragických osudů jednoho šlechtického rodu, které však měly pokračování. Ani konec války totiž nepřinesl českým zemím dlouhodobé uklidnění, jak ostatně vyplývá z rozhovoru, který v červenci 1945 vedli Kinští s prezidentem. Beneš sice poznamenal, že o statečném chování české šlechty a její perzekuci by se měla dozvědět širší veřejnost, ovšem ta se dovídala něco zcela jiného, jak koneckonců vyplynulo ze sdělení Františka Kinského: *V neděli byl u mne v Kostelci ministr [zemědělství Július] Ďuriš a nebylo právě příjemné, že ve své řeči řekl všeobecně, že šlechta jen vykořisťovala národ. Prezident odpověděl s lehkým úsměvem: Na podobné řeči si budeme muset zvykat všichni, já také! Poté přítomné upozornil, že je důležité, jaké mají postavení v kraji, kde žijí. V případě Zdenka Radslava Kinského přivítal jeho členství v Národním výboru v Chlumci nad Cidlinou a doporučil, aby jiní páni dělali totéž. Setkání uzavřel konstatováním, že zástupce české šlechty nepozval hned k audienci z důvodu rozdílné situace oproti roku 1918 a že otázka šlechty nestává a že se mu nezdá býti příhodným v dnešní době tuto otázku uměle vyvolat.*¹⁹ Jinými

15 Srov. SKOPAL, Michael: *Vzpomínky Zdenka Radslava Kinského na deklaraci české šlechty v září 1938 a jednání s prezidentem Benešem v květnu a červenci 1945*, s. 149–150.

16 Srov. *Rodinný archiv Theobalda Czernina* (Dymokury), kopie Heydrichova dopisu Martinu Bormannovi z 16. května 1942.

17 Srov. NA, f. Německé státní ministerstvo v Protektorátě (110), sign. 110-4/59, Rozsudek Zvláštního soudu při Německém zemském soudu v Praze ze dne 28. března 1944.

18 Srov. HOŘEJŠ, Miloš: Rudolf a Humprecht Czerninové z Chudenic. Oběti heydrichiády z řad české šlechty. *Paměť a dějiny*, 2014, roč. 8, č. 4, s. 31–42.

19 Srov. SKOPAL, Michael: *Vzpomínky Zdenka Radslava Kinského na deklaraci české šlechty v září 1938 a jednání s prezidentem Benešem v květnu a červenci 1945*, s. 150–151.

K obětem nacistické perzekuce patřili rovněž Rudolf Theobald Czernin (vlevo) a jeho bratr Humprecht. Hrabě Zdeněk Bořek-Dohalský (vpravo) se pod krycími jmény „Halík“ a „Bedrník“ podílel na zajišťování zpravodajského spojení mezi domácím odbojem a československým exilem v Londýně. V únoru 1945 ho nacisté popravili. Foto: archiv Tomáše Czernina, archiv Antonína Bořka-Dohalského

slovy Kinským oznámil, že žádné další provolání připravovat nemají a že téma šlechty není na pořadu dne. Jenže realita se záhy ukázala být opačná.

Stmívání

Trudné časy, které na Československo opět pozvolna doléhaly, názorně přibližuje sloupek, který v neděli 17. března 1946 vyšel na první straně *Svobodného slova českého venkova* s titulkem Otazník. Jeho autor v něm reagoval na sborník *Za nové Československo*²⁰, publikovaný nakladatelstvím Svoboda v létě předchozího roku, konkrétně na článek vedoucího úředníka ministerstva zemědělství ing. Jiřího Koťátka, který v něm vyzýval k „čištění“ české půdy: *Háchovští „velkozeměhryzové“ spojili svůj osud s Němci – proč by se tedy s jejich půdou mělo zacházet jinak než s půdou*

německou? Hle, pan rytíř von Daubek, pan hrabě Dohalský [...]. Teď máme velkou většinu těch chlapů na předních místech listiny kolaborantů! Byla to závažná, ale hlavně lživá obvinění. Pisatel sloupku nejprve uvedl věci na pravou míru v případě rytíře Daubka, který jako antinacista emigroval do Ameriky, kde celou válku pracoval ve prospěch Československa, a to dokonce i v té době, kdy pan inž. Koťátko byl přesvědčen, že válka proti nacismu je válka imperialistická, čímž odkryl Koťátkovu světónázorovou orientaci. Pro úplnost neopomněl jmenovat Daubkovu manželku, světoznámou operní pěvkyni Jarmilu Novotnou, která v inkriminované době uspořádala stovky dobročinných koncertů a vykonávala funkci předsedkyně Československého Červeného kříže v Americe. Ale za ještě trapnější pokládal autor případ *háchovských kolaborantů Dohalských*. Koťátka

usvědčil z neznalosti připomenutím skutečných osudů Dohalských za okupace, zatímco inž. Koťátko byl v bezpečí, jak neopomněl glosovat. Závěrem připomněl, že Dohalští dlouhodobě nevlastní žádnou půdu, což by ovšem vedoucí úředník ministerstva zemědělství měl vědět. A vše shrnul v jediné větě: *Tyto mravy a tato nevědomost jsou rubem onoho nového ducha, který pan inž. Koťátko vnesl do naší zemědělské politiky.*²¹

Další zvrat v případě Dohalských přišel, když se v únoru 1948 chopili moci českoslovenští komunisté. František Bořek-Dohalský byl odvolán z postu vyslance a penzionován. Na exil nepomýšlel. Zdravotní stav mu to ani neumožňoval. Ostatně, již v lednu 1951 zemřel. To už komunisté věznili jeho jediného syna Jiřího, který byl z politických důvodů odsouzen a deset let strávil v žalářích a pracovních táborech.²²

20 BERNARD, Vilém – BRÁNIK, Paľo – FIERLINGER, Zdeněk a kol.: *Za nové Československo. Sborník článků, projevů a dokumentů*. Svoboda, Praha 1945.

21 Otazník. *Svobodné slovo českého venkova*, 17. 3. 1946, s. 1.

Diplomat František Bořek-Dohalský se synem Jiřím. František byl tři roky internován v koncentračním táboře v Dachau. Jiří strávil 10 let v komunistických věznicích. Vězeňské foto Jiřího Bořka-Dohalského (50. léta 20. století). Foto: archiv Antonína Bořka-Dohalského, NA

Je smutnou ironií osudu či dějin, že s doznívajícími výstřely druhé světové války v českém prostředí znovu ožily paušalizující mýty o zrádné a cizácké šlechtě. Politický kapitál se na tom snažila získat především radikální levice, ale nejen ta. Komuniste otázkou šlechty zahrnuli do propagandy mobilizující masy do boje proti třídnímu nepříteli. V obecném povědomí české společnosti se současně snažili upevnit obraz šlechty coby německého, tudíž pro český národ nebezpečného elementu. Tento pohled převážil a zastínil ty šlechtice, kteří aktivně vzdorovali hitlerovským okupantům. A tak aristokraté, kteří zachovali za nacistické okupace věrnost českému národu, brzy následovali šlechtice německé národnosti, kteří opustili Československo už na základě prezidentských, takzvaných Benešových dekretů. Ti, kteří po komunistickém převzetí moci neodešli do exilu, se ocitli v postavení

„bývalých lidí“, jak třídní nepřátele označovala Státní bezpečnost. Opět čelili politické perzekuci, přišli o své majetky, někteří stanuli před soudy, které je poslaly do vězení a pracovních táborů, a profesní uplatnění největšinou nalezli pouze v dělnických profesích.

To, kam bude Československo směřovat, již naznačovala revize první pozemkové reformy. Zvláště křiklavé bylo v podstatě jednomyslné přijetí zákona č. 143/1947 Sb., o převodu vlastnictví majetku hluboké větve Schwarzenbergů na zemi Českou, pro nějž se vžilo označení Lex Schwarzenberg. Poslední majitel statků jihočeské primogenitury Adolf Schwarzenberg (1890–1950) spolufinancoval ve třicátých letech výstavbu československých opevnění. Před nacisty, kteří mu zkonfiskovali majetek, odešel do exilu, odkud za války podporoval československou vládu v Londýně. Tudíž nebylo mož-

né označit jej za kolaboranta. Přesto tímto zákonem přišel bez náhrady o veškerý majetek nacházející se v Československu.²³

Perzekuce nekončí

Nepřekvapuje, že prohlášení podobné těm z let 1938 a 1939 se za takovýchto okolností již nezopakovalo. Ony tři deklarace tak navždy zůstanou posledním veřejným vystoupením šlechty coby sociální skupiny v našich dějinách. Ještě ale zbývá dopovědět, jakými cestami se v poválečném světě ubíraly životní osudy aristokratů, které v září 1938 přijal Edvard Beneš na Pražském hradě.²⁴

Organizátor těchto projevů souvazečnosti české šlechty se zemí a národem, Zdenko Radslav Kinský (1896–1975), musel dávno před osudným únorem 1948 čelit útokům namířeným proti své osobě a překrucujícím jeho počínání během

22 Srov. HAZDRA, Zdeněk: *Šlechta ve službách Masarykovy republiky. Mezi demokracií a totalitními režimy*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2015, s. 99–181.

23 Srov. JELÍNKOVÁ, Dita: *Chcete mě okrást... Majetková perzekuce Adolfa Schwarzenberga v dobách válečných i poválečných. Paměť a dějiny*, 2013, roč. 7, č. 2, s. 96–106.

24 K následujícím životním příběhům srov. HAZDRA, Zdeněk – JELÍNKOVÁ, Dita: *Ve znamení tří deklarací. Šlechta v letech nacistického*

okupace. Kinského statky byly v roce 1947 zahrnuty do probíhající revize pozemkové reformy. Vyvlastňovací proces byl završen zákonem č. 46/1948 Sb., o nové pozemkové reformě, který přijalo Ústavodárné Národní shromáždění republiky Československé v březnu 1948. Zdenko Radslav Kinský v červnu téhož roku opustil republiku a zamířil do exilu. Zemřel v Římě na Nový rok 1975. Ve stejném roce odešel na věčnost i jeho souputník František Kinský (1879–1975), který na rozdíl od svého příbuzného setrval v Československu. Zesnul na faře v Kostelci nad Orlicí, kde našel azyl poté, co se musel vystěhovat z tamního zámku. Komunisté perzekvovali i jeho syna Josefa (1913–2011), když ho v roce 1949 v politickém procesu odsoudili zprvu ke třem, poté ke dvěma letům odnětí svobody. Po propuštění řadu let pracoval v uranových dolech v Jáchymově a Příbrami.

Vážnosti mezi spoluobčany se těšili též nevlastní synové Zdenka Radslava Kinského Karel a František Schwarzenbergovi, autoři deklarací české šlechty z konce 30. let. Oba byli činní v protinacistickém odboji a také se účastnili závěrečných bojů na českém území: Karel Schwarzenberg (1911–1986) v Čimelicích a okolí,²⁵ František Schwarzenberg (1913–1992) na pražských barikádách. Po osvobození dokonce Čimeličtí zvolili Karla Schwarzenberga předsedou národního výboru, v jehož čele stál do března 1946. Jeho mladší bratr František vstoupil do československé diplomacie, v jejíchž službách bychom po druhé světové válce mnoho aristokratů nenašli: snad jen zmíněného Františka Bořka-Dohalského ve Vídni,

Jindřicha Kolowrata-Krakovského v Ankaře, Maximiliana Lobkowicze v Londýně a právě Františka Schwarzenberga u Svatého stolce. Rovněž v případě Schwarzenbergů platí, že měnící se politická situace a rostoucí vliv komunistické strany na ně dolehly ještě před únorem 1948. Nejenže v létě 1947 schválilo národní shromáždění zákon zvaný Lex Schwarzenberg, který se týkal hluboké primogenitury, ale od podzimu téhož roku sílil tlak i na zabavení statků orlické větve. Několik měsíců po nastolení komunistické diktatury zvolil Karel Schwarzenberg s rodinou, z obav před další perzekucí, odchod do rakouského exilu, kde pracoval převážně jako archivář schwarzenberského archivu na rodovém zámku ve štyrském Murau. Svoji vlast a milovaný Orlík již nikdy nespátřil. Jeho mladší bratr František rezignoval na post legačního tajemníka a chargé d'affaires ve Vatikánu a odcestoval do USA. Za oceánem přednášel mezinárodní vztahy na Loyolově univerzitě v Chicagu a jako člen krajských spolků a organizací se snažil přispět k obnově svobodného a demokratického Československa. Toho se v listopadu 1989 dočkal.

Jediným z rodu Schwarzenbergů, kdo neopustil komunisty ovládnuté Československo, byl Arnošt, strýc sourozenců Karla a Františka. Členové místní organizace KSČ v Tochovicích, kde se nacházel Arnoštův velkostatek, usilovali po válce o parcelaci jeho pozemků. Za tím účelem využili skutečnosti, že se v roce 1930 přihlásil k německé národnosti. V lednu 1946 mu tudíž Okresní národní výbor v Blatné konfiskoval zemědělský majetek podle prezidentského

dekretu č. 12 Sb. z 21. června 1945 (o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa). Proti tomuto rozhodnutí se Schwarzenberg odvolal. Podařilo se mu dosáhnout úspěchu, neboť ONV v Blatné v listopadu téhož roku vyhověl odvolání a uznal jeho českou národnost. Zanedlouho byla rovněž zrušena národní správa na tochovickém velkostatku. Nicméně schwarzenberský majetek měl být zahrnut do revize první pozemkové reformy. V případě Arnošta Schwarzenberga pak již 26. února 1948 rozhodla revizní komise o vyvlastnění velkostatku v Tochovicích. Následovalo revidování všech předchozích rozhodnutí, které vedlo k potvrzení původního verdiktu ONV v Blatné z ledna 1946 týkajícího se konfiskace Schwarzenbergova vlastnictví.

Příslušníci bezpečnostních složek komunistického Československa obecně spatřovali v představitelích bývalého šlechtického stavu potenciální bezpečnostní riziko, především s ohledem na jejich zahraniční vztahy a kontakty. I to bylo zajisté pravým důvodem – v kombinaci se snahou dokončit likvidaci jeho majetku – proč byl Arnošt již v červnu 1948 zatčen. Několik měsíců internace stačilo k zabavení zbývajících nemovitostí, včetně zámku v Tochovicích. Když byl na začátku roku 1949 propuštěn, našel obživu jako dělník v jižních Čechách. Avšak na konci února 1953 byl znovu zatčen. Vyšetřovatelé Státní bezpečnosti jej přiřčenili do vykonstruovaného procesu se členy tzv. ilegální protistátní skupiny „Josef Dušek a spol.“²⁶ Ačkoliv Arnošt Schwarzenberg nepatřil mezi hlavní obžalované, soud

ohrožení československého státu (katalog výstavy). ÚSTR, Praha 2014; MAŠEK, Petr: *Modrá krev. Minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích* (4. vydání). Mladá fronta, Praha 2010; VOTÝPKA, Vladimír: *Příběhy české šlechty*. Paseka, Praha – Litomyšl 2001; TÝŽ: *Návraty české šlechty*. Paseka, Praha – Litomyšl 2002; TÝŽ: *Paradoxy české šlechty*. Paseka, Praha – Litomyšl 2013.

25 Srov. ČVANČARA, Jaroslav – HAZDRA, Zdeněk – VAJSKEBR, Jan: Naši ctí je věrnost. Konec druhé světové války v Evropě aneb Anabáze tří šlechticů v květnu 1945. *Paměť a dějiny*, 2010, roč. 4, č. 2, s. 4–22.

26 Celkem 14 osob, které StB soustředila okolo úředníka a majora Josefa Duška, bylo obviněno a následně odsouzeno za vyvíjení protistátní činnosti. Ta měla spočívat především ve špiónážních aktivitách, organizování ilegálních přechodů hranic a útěků komunistickému režimu nepřátelských osob.

Kriminály komunistického Československa si prošel rovněž Arnošt Schwarzenberg

Foto: NA

nad ním vynesl druhý nejvyšší trest z celé skupiny odsouzených, a sice deset let nepodmíněně. Nedílnou součástí rozsudku bylo propadnutí veškerého jmění. Schwarzenbergovi samozřejmě přitížil i jeho rodový původ, neboť jako příslušník vykořisťovatelské třídy nemohl se smířiti s lidově demokratickým zřízením našeho státu a veškeré své naděje na obnovení svého dřívějšího postavení ukládal v politický zvrát nyníjších poměrů u nás a návrat kapitalistického řádu.²⁷

Během věznění ho provázely vážné zdravotní problémy, které vyvrcholily po převozu v Valdic do uranových dolů v Jáchymově, kde onemocněl leukémií. Jeho bratřovi, rakouskému velvyslanci Johannesu Schwarzenbergovi, jenž se zajímal o Arnoštův zdravotní stav, se dokonce dostalo sdělení, že podle neověřených zpráv zemřel. Na základě intervencí bratra, rakouského ministra zahraničí

Leopolda Figla a vicekancléře Adolfa Schärfa byl nakonec Arnošt Schwarzenberg v březnu 1957 propuštěn na svobodu. Navzdory všem příkořím, která zakusil, nezvolil odchod za hranice, nýbrž i nadále zůstal v Československu, které pokládal za svůj domov a kde v roce 1979 ve věku 87 let zemřel.²⁸

Po nastolení komunistické hegemonie opustili rodnou zem někteří další účastníci audience u prezidenta Beneše, jež se konala v září památného roku 1938. V Československu je už téměř nic nedrželo: majetek podléhal znárodnění, a pokud se nechtěli stát občany druhé kategorie, rozhodli se raději pro odchod za hranice. Již v květnu 1948 se za pomoci převaděčů dostal Karel Parish (1899–1976) s rodinou přes šumavskou Horskou Kvildu do americké okupační zóny v Německu. V létě následujícího roku zakotvil v Kanadě. Nejdříve se

živil jako účetní, později zakoupil v provincii Ontario farmu a věnoval se pěstování ovoce. V červenci 1948 se vydal na cestu z Československa i Leopold Sternberg (1896–1957) spolu se ženou Cecilíí a dcerou Dianou. Rodina se nakonec usadila na Jamajce, kde Leopold strávil poslední roky života. Odchod do exilu upřednostnil též mělnický Jan Adolf z Lobkovic (1885–1952), který pouhé čtyři roky po komunistickém převratu zemřel v německém Wolfeggu. Pro zajímavost dodejme, že z jeho tří synů vynikli Mikuláš a Bedřich. Prvně jmenovaný, vzděláním doktor filozofie, působil jako prezident univerzit v bavorském Mnichově a Eichstättu. V roce 1998 se mu dostalo ocenění ve formě Řádu TGM II. třídy. Bedřich dosáhl doktorátu z přírodních věd a byl profesorem fyziky vysokých energií na univerzitě v Rochesteru (USA).

Častým útočištěm šlechty se po únoru 1948 stávalo Rakousko a někdejší hlavní město habsburské monarchie Vídeň, kam v polovině dubna 1948 přicestoval s rodinou Karel Belcredi (1893–1972). Po porážce hitlerovského Německa musel vyvracet obvinění ze spolupráce s nacisty kvůli svému angažmá ve Svazu pro spolupráci s Němci. Nakonec se dokázal obhájit a dosáhl navrácení rodového majetku. Jeho správy se ujal nejstarší syn Ludvík, který jako jediný z Belcrediho dětí setrval v Československu. Ani on ale nebyl ušetřen perzekuce. V roce 1949 ho komunisté poslali do tábora nucených prací v Hodoníně u Kunštátu, kde strávil dva roky.

Rovněž Hugo Strachwitz (1900 až 1978) byl vystaven křivému obvinění z kolaborace s nacisty. Ovšem také v jeho případě příslušné orgány upustily od trestního stíhání, neboť nebylo prokázáno, že by se provinil

27 Srov. NA, f. Správa sboru nápravné výchovy – nezpracováno, osobní spis Arnošta Schwarzenberga, rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 24. září 1953, s. 19.

28 Srov. DOBEŠ, Adam: Poválečné osudy Arnošta Schwarzenberga. In: BEZECNÝ, Zdeněk – GAŽI, Martin – PUTNA, Martin C. (eds.): *Schwarzenbergové v české a středoevropské kulturní historii*. Národní památkový ústav, České Budějovice 2008, s. 557–564.

proti národní cti. Ačkoliv byl jeho majetek po únoru 1948 znárodněn, jeho pronásledování komunistickým režimem tím neskončilo. V roce 1959 se stal součástí vykonstruovaného politického procesu a za „držení a šíření nepřátelské literatury“ (mj. papežské encykliky či životopisu Pia XII.) a „členství v III. řádu sv. Františka“ byl poslán na pět let do vězení. Jeho syna Bedřicha odsoudili v dalším politickém procesu k sedmi letům odnětí svobody pro „trestný čin velezrady“ kvůli členství v Řádu sv. Lazara.

Závěr života prožil Hugo Strachwitz v Rakousku, podobně jako Rudolf Theobald Czernin (1904–1984). I ten musel předtím přestat mnohá příkoří. Po válce usiloval jako člověk, který se neprovinil proti národní cti, o navrácení majetku. Avšak nastaly komplikace, protože dosazený okupační správce převedl majetek za podezřelých a nejasných okolností na stát (tehdy protektorát). Vyjasnění vztahů mezi státem a dymokurskými Czerniny se vleklo až do začátku padesátých let. Soud sice rozhodl ve prospěch Rudolfa Czernina a uznal jeho nárok na statky, na které nacisté uvalili nucenou správu, ale ty vzápětí stejně připadly státu. Czernin se ženou Bedřiškou (Friderikou), rozenou hraběnkou von Wenckheim, našli uplatnění jen jako pomocní dělníci. Bedřiška pracovala na státním statku a v cukrovaru, Rudolf v lese odchytával zajíce nebo v jednom družstvu na pozici deratizátora hubil myši a potkany, nějakou dobu jezdil na stavbě silnic s parním nákladním automobilem (tzv. sentinel). Jejich nejstarší syn Theobald, který si přál být architektem, nemohl dostudovat chlapecké jezuitské gymnázium v Bohosudově, protože komunisté školu zavřeli. Živil se pak jako dělník na stavbách, jezdil s nákladními vozy, obsluhoval jeřáby a bagry, nakonec ho lidé vídali jako

Plk. Jakov Alexejevič Kozlov (Bogdan Petrovič Bogun) ve společnosti Weikharda Colloredo-Mannsfelda a s členy partyzánské skupiny Fasel (Dobříš 1945)

Foto: archiv Přemysla Šmejkal (foto Bohumil Šmejkal)

řidiče sanitky. Zatímco Theobaldovi rodiče odešli v šedesátých letech do Rakouska, on se rozhodl – navzdory nespravedlnostem, kterých se na jeho rodině komunisté dopustili – setrvat v Československu.

V září 1938 byli na Pražském hradě přítomni ještě další tři muži aristokratického původu. Jednalo se o Weikharda Colloredo-Mannsfelda (1914–1946), který patřil k odpůrcům nacismu. V posledních měsících války spolupracoval s partyzánskou skupinou Bogdana Petroviče Boguna (plukovník Rudé armády a kapitán NKVD) a zapojil se do osvobození Dobříše. Během okupace však nedolal nacistickému nátlaku a v roce 1942 sepsal dokument, v němž ospravedlňoval svůj podpis pod prohlášením české šlechty. To na podzim 1945 přispělo k rozhodnutí, že velkostatek a zámek Dobříš nebudou vráceny

původnímu majiteli. O Weikharda se dokonce zajímaly bezpečnostní složky, které ho v prosinci téhož roku zajistily. Po dvou týdnech byl propuštěn a vyšetřování probíhalo na svobodě. Nicméně Weikhard už v té době trpěl vážnou nemocí, již v červnu 1946 ve věku dvaatřiceti let podlehl.²⁹

Dlouholetý přední činovník Svazu československých velkostatkářů Zdeněk Kolowrat-Krakowský-Libštejnský (1881–1941) z Rychnova nad Kněžnou se mírových dnů nedožil. Zemřel v roce 1941, jako bezdětný. Předtím však adoptoval Kryštofa, syna svého staršího bratra Hanuše, diplomata a uznávaného právníka. Pokračovatel rychnovské linie rodu Kolowratů poznal několik vězeňských zařízení komunistického Československa a vojenskou službu absolvoval u pomocných technických praporů.

29 Ke stále živému případu příslušníků rodu Colloredo-Mannsfeldů srov. ŽUPANIČ, Jan: Mezi dvěma ohni: Colloredo-Mannsfeldové ve čtyřicátých letech 20. století. In: HAZDRA, Zdeněk – HORČIČKA, Václav – ŽUPANIČ, Jan (eds.): *Šlechta střední Evropy v konfrontaci s totalitními režimy 20. století*. FF UK – ÚSTR, Praha 2011, s. 229–250.

Po druhé světové válce vstoupil František Schwarzenberg (uprostřed v druhé řadě) do diplomacie, působil jako chargé d'affaires u Svatého stolce
Foto: Schwarzenberg'sche Archive Murau

Následně pracoval jako lesní dělník, hajný a polesný. Od roku 1968 žil v Rakousku, kde poblíž Neukirchenu vybudoval pstruhařství. Do Československa se vrátil po roce 1989 a získal zpět do rodového držení majetky na Rychnovsku.

Dvanáctičlennou delegaci šlechticů ze září 1938 uzavírá Jindřich Dobrzenský (1892–1945) pocházející z východočeského Potštejna. Ani ten se konce války nedožil. Zemřel 15. ledna 1945, necelé čtyři měsíce před kapitulací nacistického Německa. Zanedlouho byl potštejský velkostatek, na nějž uvalili vnučenou správu již nacisté, konfiskován na základě dekretů prezidenta republiky, neboť jeho poslední majitel František Jindřich přijal po matce maďarskou národnost. Po únoru 1948 odešel do exilu. Totéž učinil i jeho příbuzný Jan Maximilian, jehož chotěbořský zámek komunisté zestátnili. Společně s manželkou Leopoldinou, rozenou princeznou z Lobkovicz, a dvěma malými dětmi přešli za pomoci pře-

vaděčů hranice do Bavorska. Odtud odjeli k příbuzným do Francie a začátkem padesátých let zamířili do Kanady. Do Československa se Jan Maximilian vrátil až po sametové revoluci.

Jak je patrné, nejen nacistická okupace, ale též poválečné roky vnesly do osudů šlechty bezpočet bouřlivých a dramatických momentů. Konfrontování s nacistickou mocí a posléze s komunistickou diktaturou se příslušníci šlechtických rodů ocitli na dalším rozcestí, kterým křižují bezpočty lidských příběhů spjatých s dějinami českých zemí. Stereotypní, předsudečné pohledy, s nimiž se v souvislosti se šlechtou dodnes čas od času setkáváme, zakořenily v české společnosti z velké části právě v těchto časech. Ovšem dějiny nejsou nikdy černobílé, jako život sám není jednotvárný. Snad to dostatečně ilustrují i osudy reprezentantů „modré krve“, kterým je věnován tento příspěvek.

V důsledku komunistického převratu odešel Karel VI. Schwarzenberg společně s celou rodinou do exilu. Na snímku z roku 1948 s manželkou Antoinettou a dětmi (zleva) Karlem VII., Annou Marií, Bedřichem a Marií Eleonorou.

Foto: Schwarzenberg'sche Archive Murau

pd